<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં

૨૦૦૬નો ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૩૯૬

સાથે

૨૦૦૬ની ફોજદારી પુનરાવર્તન અરજી નંબર ૪૪૮

મંજૂરી અને સહી માટેઃ

માનનીય શ્રી.ન્યાયમૂર્તિ એસ.આર.બ્રહ્મભટ્ટ

અને

માનનીય શ્રી.ન્યાયમૂર્તિ એ. જે. શાસ્ત્રી

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	
૨	પત્રકારને સોંપવામાં આવે કે નહીં?	
૩	શું માન. ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	

==

ગુજરાત રાજ્ય અપીલકર્તા (ઓ)

વિરુદ્ધ

મયુદ્દીન મોહમ્મદ રોશન લુહાર અને ૩.... સામાવાળા (ઓ)/પ્રતિવાદીઓ

==

ઉપસ્થિતિ:

<u>૨૦૦૬નો ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૩૯૬</u>

શ્રી. એલ. આર. પૂજારી, અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧ માટે એપ્લિકેશન

શ્રી જે. એમ. માલ્કન માટે શ્રી ગુલરેજ એ સૈયદ, પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧–૩ માટે વકીલ

શ્રી એકાંત જી. આહુજા મધ્યસ્થી તરીકે

<u>૨૦૦૬ની ફોજદારી સુધારણા અરજી નંબર ૪૪૮</u>

અરજદાર માટે એમ. એસ. હિના દેસાઈ

શ્રી એલ. આર. પૂજારી, પ્રતિવાદી નંબર ૧ માટે એપીપી

શ્રી જે. એમ. માલ્કન માટે શ્રી ગુલરેજ એ સૈયદ, પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨–૪ માટે વકીલ

==

કોરમ:માનનીય શ્રી.ન્યાયમૂર્તિ એસ.આર.બ્રહ્મભટ્ટ

અને

માનનીય શ્રી.ન્યાયમૂર્તિ એ. જે. શાસ્ત્રી

તારીખ:૧૬/૦૨/૨૦૧૭

સામાન્ય મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય શ્રી.ન્યાયમૂર્તિ એ. જે. શાસ્ત્રી દ્વારા)

૧. આ બંને ફોજદારી અપીલ અને ફોજદારી પુનરીક્ષણ અરજી (ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન) વિદ્વાન પ્રીસાઈડિંગ ઓફિસર, ૧૧મા ફાસ્ટ ટ્રેક જજ, નડિયાદ દ્વારા

સેશન્સ કેસ નંબર ૨૯૦/૧૯૯૫ માં આપેલા તારીખ ૨૫.૨.૨૦૦૬ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી ઉદ્ભવે છે, જેના દ્વારા મૂળ આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮–એ, ૩૦૪–બી, ૨૦૧ અને ૧૧૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં આવ્યા હતા. ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૩૯૬/૨૦૦૬ રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે જ્યારે ફોજદારી પુનરીક્ષણ અરજી નંબર ૪૪૮/૨૦૦૬ મૂળ ફરીયાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે.

૨. આ બંને અપીલ અને રિવિઝન એક જ ચુકાદા અને હુકમમાંથી ઉદ્ભવતા હોવાથી, તેમની સુનાવણી સાથે કરવામાં આવી હતી અને આ સંયુક્ત મૌખિક ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૩. કેસની ટૂંકી હકીકતો એ છે કે ફરીયાદીને આઠ બાળકો હતા જેમાંથી સૌથી મોટી પુત્રી ફરઝાના છે, જેના લગ્ન પ્રશ્નવાળી ઘટનાના બે વર્ષ પહેલાં તેમની રૂઢિગત પરંપરાઓ મુજબ આરોપી નંબર ૧–મયાનુદ્દીન મોહમદ રોશન લુહાર સાથે થયા હતા. શરૂઆતમાં લગ્નજીવન સુખી હતું પરંતુ ત્યારબાદ, તેની સાસુ (આરોપી નંબર ૨) એ તેને દહેજ અંગે શારીરિક અને માનસિક ત્રાસ આપવાનું શરૂ કર્યું હતું. જો કે, જ્યારે ફરીયાદીને સાસરિયા પક્ષ તરફથી એવી માહિતી મળી કે પીડિતાએ પોતાના શરીર પર કેરોસીન છાંટીને પોતાની જાતે સળગી જવાનો પ્રયાસ કર્યો છે, ત્યારે ફરીયાદી બાબુભાઈ લુહાર સાથે સેવાલિયા ગયા હતા અને તેમની પુત્રીની પૂછપરછ કરતા, તેણે જણાવ્યું હતું કે તેના પતિએ તેની સાસુની મદદથી તેના પર કેરોસીન છાંટીને તેને સળગાવી દેવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. ત્યારબાદ, પીડિતાને તેના (ફરીયાદીના) ઘરે પાછી લાવવામાં આવી હતી જ્યાં તે બે મહિના રહી હતી. આ સમયગાળા દરમિયાન, પીડિતાના પતિ આવ્યા હતા અને ફરીયાદીના પરિવારના સભ્યો સાથે ઝઘડો કર્યો હતો. સમાજના લોકોની મધ્યસ્થીથી, પીડિતાને તેના પતિ સાથે અલગ રહેવા માટે તેના સાસરિયાના ઘરે પાછી મોકલવામાં

આવી હતી. ત્યારબાદ, તે લીલાભાઈ લુહારના ઘરે રહેતી હતી જ્યાં તેની સાસુ અને પતિએ તેને માનસિક અને શારીરિક ત્રાસ આપવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું. જો કે, જ્યારે બાલાસિનોરથી ટેલિફોનિક સંદેશ મળ્યો કે ફરઝાનાને હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવી છે, ત્યારે ફરીયાદી ગોધરા ગયા હતા જ્યાંથી તેમને જાણવા મળ્યું હતું કે તેમની પુત્રી સળગી ગઈ છે અને સેવાલિયા પહોંચતા તેમને જાણવા મળ્યું કે તેમની પુત્રીનું મૃત્યુ થયું છે. તેથી ઠાસરા પોલીસ સ્ટેશન સમક્ષ સી.આર. નંબર આઈ–૮૪/૧૯૯૪ થી એક ફરીયાદ નોંધાવવામાં આવી હતી અને તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને આરોપીઓ સામે પ્રથમ દર્શનીય કેસ જણાતા, આરોપીઓ સામે ચાર્જશીટ રજૂ કરવામાં આવી હતી.

૩.૧ આ ગુનો ક્ષેત્રાધિકારની દ્રષ્ટિએ કેવળ સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા જ ટ્રાયલ ચલાવવા યોગ્ય હોવાથી, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨૦૯ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કેસને સોંપણી કર્યો હતો અને તેને નડિયાદની ૧લી ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો જ્યાં તેને સેશન્સ કેસ નંબર ૨૯૦/૧૯૯૫ તરીકે નોંધવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ આરોપીઓ સામે આરોપ ફ્રેમ કરવામાં આવ્યો હતો જે આરોપીઓને વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યો હતો અને સમજાવવામાં આવ્યો હતો. આરોપીઓએ આરોપનો અસ્વીકાર કર્યો હતો અને ટ્રાયલ ચલાવવાની માંગણી કરી હતી. આથી, ફરિયાદ પક્ષને આરોપીઓ સામે વાંક/ગુનો સાબિત કરવા જણાવવામાં આવ્યું હતું.

૩.૨ સામાવાળા આરોપીઓ સામેનો કેસ પુરવાર અને સ્થાપિત કરવાના હેતુથી પ્રાસિક્યુશને મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા છે. શરૂઆતમાં, પ્રાસિક્યુશને મૌખિક પુરાવાઓની નીચે મુજબ તપાસ કરી છે:

પીડબ્લ્યુ નંબર	સાક્ષીનું નામ	પ્રદર્શન નંબર
૧	હબીબભાઈ અબ્દુલભાઈ માલેક	૯

૨	સથારભાઈ સુલેમાનભાઈ	૧૧
૩	હાજી મહંમદૂસેન નાસિરભાઈ	૧૨
૪	સલમાબાનુ મહંમદહુસેન લુહાર	૨૩
૫	ઈસ્માઈલ @લાલાભાઈ ગ્યાસુદ્દીન	૨૪
૬	ડૉ. તુષાર પ્રવીણસિંહ શાહ	૨૫
૭	યુસુફભાઈ ભૂરાભાઈ ખોખર	૩૦
૮	કિરણભાઈ સોમાભાઈ પટેલ	૫૬
૯	પુનમ્ભાઈ ચતુર્ભુજ ઝાલા	૬૧
૧૦	નિઝામુદ્દીન ગુલામરસુલ સૈયદ	૬૩
૧૧	હંગામિલાલ એકલિંગજી પ્રજાપતિ	૧૮૦

ફરિયાદી પક્ષે દસ્તાવેજી પુરાવાઓનું પણ નીચેની રીતે નેતૃત્વ કર્યું છેઃ

ક્રમ નંબર	વર્ણન	આંક નંબર
૧	ઘટનાસ્થળનું પંચનામું	૧૦
૨	હાજી મોહમ્મદહુસૈનની ફરિયાદ	૧૪
૩	મૃતક ફરઝાનાબાનુનો પોસ્ટમોર્ટમ રીપોર્ટ	૨૬
૪	આરોપી મયુદ્દીનનું મેડિકલ સર્ટિફિકેટ	૨૭
૫	ઈન્કવેસ્ટ પંચનામું	૨૮
૬	ફરઝાનાબાનુના હોસ્પિટલ કેસ પેપર્સ	૫૭ થી ૫૯ સુધી
૭	મૃતકનું મરણોન્મુખ નિવેદન	૬૪
૮	મૃતકનું નિવેદન	૬૫
૯	તપાસ કરનાર અમલદાર દ્વારા કરવામાં આવેલ એન્ટ્રી	૬૬

	નંબર ૩૪/૯૪	
૧૦	મૃતકના મરણોન્મુખ નિવેદનની મૂળ નકલ	૬૭

૩.૩ પુરાવા રજૂ કર્યા બાદ, ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા ક્લોઝિંગ પુરસીસ આપવામાં આવ્યું હતું અને ત્યારબાદ આરોપી વ્યક્તિઓને સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ વધારાના નિવેદનો આપવાની તક આપવામાં આવી હતી અને સામાવાળા આરોપીઓએ ગુનો કર્યાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને પુનરાવર્તન કર્યું હતું કે મૃતકનું મૃત્યુ ચા બનાવતી વખતે અકસ્માતે દાઝી જવાથી થયું હતું અને તેમની સામે ખોટો કેસ ઊભો કરવામાં આવ્યો છે. ત્યારબાદ મુદ્દાઓ ઘડવામાં આવ્યા હતા અને અંતે, રેકોર્ડ પરના પુરાવાનું પૃથ્થકરણ કર્યા પછી અને સમગ્ર ટ્રાયલ ચલાવ્યા પછી, વિદ્વાન પ્રીસાઇડિંગ ઓફિસર, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નંબર ૧૧, નડિયાદ દ્વારા સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨૩૫(૧) હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને સામાવાળા આરોપીઓને નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં આવ્યા છે. સામાવાળા આરોપીઓ વિરુદ્ધ નિર્દોષ છૂટકારાનો આ જ ચુકાદો અને હુકમ છે જે રાજ્ય દ્વારા વર્તમાન અપીલ તેમજ ફરિયાદી દ્વારા રિવિઝન અરજીને જન્મ આપે છે.

૪. રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી એલ.આર. પૂજારીએ આક્રમક રીતે એવી રજૂઆત કરી છે કે પ્રાસિક્યુશને વિગતવાર પુરાવા રજૂ કરીને સામાવાળા આરોપીઓ સામેનો કેસ વાજબી શંકાથી પર સ્થાપિત કર્યો છે. જો કે, પ્રાસિક્યુશન દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાની કદર કરવામાં વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા ગંભીર ભૂલ કરવામાં આવી છે અને બલ્કે સમગ્ર પુરાવાને ખોટી રીતે વાંચવામાં આવ્યો છે અને સામાવાળા આરોપીઓ સામે જે આરોપ ફ્રેમ કરવામાં આવ્યો છે તેના સંદર્ભમાં વિચારવામાં આવ્યો નથી અને તેથી, આ ક્ષેત્રાધિકારની ગંભીર ભૂલ હોઈ, પ્રશ્નવાળો હુકમ રદબાતલ કરવા યોગ્ય છે.

૫. શ્રી પૂજારીએ આ કોર્ટનું ધ્યાન એક્ઝિબિટ ૧૨ પરના પી.ડબલ્યુ. (સાક્ષી) નંબર ૩ હાજી મોહમ્મદહુસૈન નાસિરભાઈના પુરાવા તરફ દોર્યું છે જેમાં તેમણે જુબાની આપી છે કે પીડિતા તેમની પુત્રી હતી અને પ્રશ્નવાળી ઘટનાના બે વર્ષ પહેલાં સેવાલિયા ખાતે આરોપી નંબર ૧ સાથે તેના લગ્ન થયા હતા. તેમણે એવી પણ જુબાની આપી છે કે શરૂઆતમાં

લગ્નજીવન સુખી હતું પરંતુ ત્યારબાદ, તેની સાસુ, આરોપી નંબર ૨ એ, તે દહેજમાં કંઈ લાવી નથી, તેના પિતા ગરીબ છે તેમ કહીને શારીરિક અને માનસિક ત્રાસ આપવાનું શરૂ કર્યું હતું અને તે રીતે તેને માર મારતા હતા. તેમણે એવી પણ જુબાની આપી છે કે એક સમયે, પીડિતાના સાસરિયાઓએ તેમને જાણ કરી હતી કે તેણે પોતાના પર કેરોસીન છાંટીને સળગી જવાનો પ્રયાસ કર્યો છે અને તેથી, તેઓ અને બાબુભાઈ લુહાર સેવાલિયા ગયા હતા અને પૂછપરછ કરતા, તેમની પુત્રી દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું હતું કે તેના પતિએ તેની સાસુની મદદથી કેરોસીન છાંટીને તેને સળગાવી દેવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. ત્યારબાદ, પીડિતાને ગોધરા ખાતે તેના પિયર લાવવામાં આવી હતી જ્યાં તે બે મહિના રહી હતી. તેમણે વધુમાં જુબાની આપી છે કે આ સમયગાળા દરમિયાન, પીડિતાના પતિ આવ્યા હતા અને તેમના પરિવારના સભ્યો સાથે ઝઘડો કર્યો હતો. જો કે, સમાજના લોકોની મધ્યસ્થીથી, ફરઝાનાને તેના પતિ સાથે અલગ રહેવાની શરતે તેના સાસરિયાના ઘરે પાછી મોકલવામાં આવી હતી અને તે લીલાભાઈ લુહારના ઘરે રહેતી હતી જ્યાં તેની સાસુ અને પતિએ તેને માનસિક અને શારીરિક ત્રાસ આપવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું. એક સમયે, બાલાસિનોરથી ટેલિફોનિક સંદેશ આવ્યો કે ફરઝાનાને હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવી છે અને તરત જ આવો. તેથી, તેઓ ગોધરા ગયા હતા અને જાણવા મળ્યું હતું કે તેમની પુત્રી સળગી ગઈ છે અને સેવાલિયા પહોંચતા, તેમને જાણવા મળ્યું કે તેમની પુત્રીનું મૃત્યુ થયું છે અને તેથી, તેમણે ઠાસરા પોલીસ સ્ટેશન સમક્ષ ફરિયાદ નોંધાવી હતી. જો કે આ સાક્ષીની ઊલટતપાસ વિસ્તારપૂર્વક કરવામાં આવી હોવા છતાં, તેમાંથી કંઈપણ વિપરીત બહાર આવ્યું ન હતું, છતાં વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે આ સાક્ષીના પુરાવાની યોગ્ય રીતે કદર કરી નથી. શ્રી પૂજારીએ વધુમાં એક્ઝિબિટ ૩૦ પર તપાસાયેલા પી.ડબલ્યુ. નંબર ૭, યુસુફભાઈ ભૂરાભાઈ ખોખરના પુરાવા તરફ આપણું ધ્યાન દોર્યું છે, જેના પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મૃતકે સામાવાળા આરોપીઓના હાથે કરવામાં આવેલા ત્રાસને કારણે આત્મહત્યા કરી હતી. શ્રી પૂજારીએ એ પણ ધ્યાન દોર્યું છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે એક્ઝિબિટ ૫૬ પર તપાસાયેલા પી.ડબલ્યુ. નંબર ૮ કિરણભાઈ સોમાભાઈ પટેલના પુરાવાની યોગ્ય રીતે કદર કરી નથી જેમાં તેમણે જુબાની આપી છે કે ૧૩.૫.૧૯૯૪ ના રોજ જ્યારે તેઓ કે. એન્ડ જી. હોસ્પિટલ, બાલાસિનોર ખાતે મેડિકલ ઓફિસર તરીકે પોતાની ફરજ બજાવી રહ્યા હતા, ત્યારે બપોરે આશરે ૩.૪૫ વાગ્યે,

ફરઝાનાબાનુને પોલીસ યાદી વગર તબીબી સારવાર માટે બે સ્ત્રીઓ દ્વારા લાવવામાં આવી હતી. આ મેડિકલ ઓફિસરે જુબાની આપી છે કે તેના શરીર પર ૧૦૦% માંથી ૯૮% દાઝ્યાની ઈજાઓ હતી અને તેની હાલત ગંભીર હતી. આ સાક્ષીએ બપોરે આશરે ૪ વાગ્યે પીડિતાના સગા–સંબંધીઓને અને પોલીસને જાણ કરી હતી. પીડિતાની હાલત ગંભીર હોવાથી તેને વધુ સારવાર માટે બર્ન્સ વોર્ડમાં રીફર કરવામાં આવી હતી અને દાઝી જવાની ઈજાઓને કારણે ૧૪/૫/૧૯૯૪ ના રોજ પીડિતાનું મૃત્યુ થયું હતું. તેમણે જુબાની આપી છે કે એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટે ૧૩/૫/૧૯૯૪ ના રોજ તેનું નિવેદન નોંધ્યું હતું. તેમની ઊલટતપાસમાંથી કંઈપણ વિપરીત બહાર આવ્યું નથી. શ્રી પૂજારીએ એક્ઝિબિટ ૨૫ પરના પી.ડબલ્યુ. નંબર ૬, ડૉ. તુષાર પ્રવિણસિંહ શાહના પુરાવા તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું છે જેમાં તેમણે જુબાની આપી છે કે ૧૪.૫.૧૯૯૪ ના રોજ, જ્યારે તેઓ ડૉ. કિરણ પટેલ સાથે કે.એમ.જી. હોસ્પિટલ, બાલાસિનોર ખાતે મેડિકલ ઓફિસર તરીકે પોતાની ફરજ બજાવી રહ્યા હતા, ત્યારે પીડિતા ફરઝાનાનો મૃતદેહ પોસ્ટમોર્ટમ કરવા માટે પોલીસ યાદી સાથે મળ્યો હતો અને તેને ૯૮% દાઝ્યાની ઈજાઓ હતી. તેમણે વધુમાં જુબાની આપી છે કે પોસ્ટમોર્ટમ ડૉ. કિરણ પટેલ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું અને તેમણે તથા ડૉ. કિરણ પટેલે પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટ પર સહી કરી હતી જે એક્ઝિબિટ ૨૬ પર છે. દર્દીને ૯૮% દાઝ્યાની ઈજાઓ થઈ હોય તો પણ ક્યારેક દર્દી બોલી શકે છે તેવા તેમને આપવામાં આવેલા સૂચનનો તેમણે સ્વીકાર કર્યો હતો. તેમણે સ્પષ્ટપણે જુબાની આપી છે કે તેમણે એક્ઝિબિટ ૨૬ પર પ્રમાણપત્ર આપ્યું છે જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે મૃતકને થયેલી ઈજાઓ કુદરતી સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નીપજાવવા માટે પૂરતી હતી. જો કે, તેમના પુરાવાની પણ વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા યોગ્ય રીતે કદર કરવામાં આવી નથી. શ્રી પૂજારીએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે ઠાસરા તાલુકા પંચાયત ખાતે સર્કલ ઈન્સ્પેક્ટર તરીકે પોતાની ફરજ બજાવતી વખતે ૧૩/૫/૧૯૯૪ ના રોજ ગુનાના સ્થળનો નકશો તૈયાર કરનાર એક્ઝિબિટ ૬૧ પરના પી.ડબલ્યુ. નંબર ૯– પૂનમભાઈ ચતુરભાઈ ઝાલા, જેમને વધુ તપાસ સોંપવામાં આવી હતી અને જેમણે ઘટનાસ્થળનું પંચનામું દોર્યું હતું અને પીડિતા તથા સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધ્યા હતા અને ગુનો પણ નોંધ્યો હતો તેવા એક્ઝિબિટ ૬૩ પરના પી.ડબલ્યુ. નંબર ૧૦– નિઝામુદ્દીન ગુલામરસૂલ સૈયદના પુરાવા તેમજ એક્ઝિબિટ ૧૮૦ પરના પી.ડબલ્યુ. નંબર ૧૧–

હંગામીલાલ એકલિંગાજી પ્રજાપતિના પુરાવા અને એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટના પુરાવાની પણ યોગ્ય રીતે કદર કરી નથી.

૬. ઉપરોક્ત સાક્ષીઓના પુરાવાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, શ્રી પૂજારીએ રજૂઆત કરી છે કે આ સાક્ષીઓના પુરાવા મારફતે, પ્રાસિક્યુશને સામાવાળા આરોપીઓનો વાંક/ગુનો પુરવાર કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે અને તેને પ્રાસિક્યુશન દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજી પુરાવાઓથી સમર્થન મળે છે અને તેથી, પુરાવાને સમગ્ર રીતે સળંગ વાંચતા અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓ સાથે સાંકળીને જોતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ માટે સામાવાળા આરોપીઓને નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો હુકમ કરવા માટે વ્યાજબી ઠેરવી શકાય તેવું ભાગ્યે જ કંઈ છે. શ્રી પૂજારીએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે માત્ર કેટલાક સાક્ષીઓ ફરી ગયેલ હોવાના કારણે સામાવાળા આરોપીઓને છોડી મૂકવાનો કોઈ આધાર બનતો નથી. તેનાથી વિપરીત, તબીબી પુરાવા અને પોસ્ટમોર્ટમ પરીક્ષણ સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે સામાવાળા આરોપીઓ નિર્દોષ વ્યક્તિઓ નથી. શ્રી પૂજારીએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે એક્ઝિબિટ ૬૫ પર નોંધાયેલું મરણોન્મુખ નિવેદન પણ સ્પષ્ટપણે સામાવાળા આરોપીઓનો ગુનો સૂચવે છે અને નોંધાયેલા મરણોન્મુખ નિવેદન પર વિશ્વાસ ન મૂકી શકાય તેવું કોઈ સંસારિક કારણ ન હતું. શ્રી પૂજારીએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે આ ઉપરાંત, માત્ર ખરાબ કે અનિયમિત તપાસને સામાવાળા આરોપીઓને શંકાનો લાભ આપવા માટેનો આધાર બનાવી શકાય નહીં. તેનાથી વિપરીત, જો સમગ્ર પુરાવાને સંયુક્ત રીતે જોવામાં આવે તો, સામાવાળા આરોપીઓ દ્વારા ગંભીર ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોવાનું ખુલ્લું પડે છે અને શ્રી પૂજારીએ તે હેતુ માટે રેકોર્ડ પરના તબીબી પુરાવા તેમજ તપાસ કરનાર અમલદારના કથન તરફ ધ્યાન દોર્યું છે જે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે ગુનો આચરવામાં આવ્યો છે અને તેથી, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં ગંભીર ભૂલ થઈ હોવાનું જણાય છે. શ્રી પૂજારીએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે વિગતવાર હુકમ કરવામાં આવ્યો છે તેમાં કોઈ શંકા નથી પરંતુ સંબંધિત સામગ્રી પર યોગ્ય રીતે વિચારણા કરવામાં આવી નથી અને તેથી, પ્રશ્નવાળો હુકમ સચોટ કાર્યો/કારણોથી સમર્થિત ન હોવાથી, ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ અનિયમિત છે અને તારણ રેકોર્ડથી વિપરીત હોય તેવું જણાય છે અને તેથી, આ એવો યોગ્ય કેસ છે જેમાં કોઈ

ઉદારતા દાખવવાની રહેતી નથી અને તેથી, રેકોર્ડ પરના પુરાવાનો સંદર્ભ આપીને, શ્રી પૂજારીએ રજૂઆત કરી છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. આ સિવાય અન્ય કોઈ રજૂઆતો કરવામાં આવી નથી.

૭. વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને સમર્થન આપવા માટે, ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નંબર ૪૪૮/૨૦૦૬ ના અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ મિસ હીના દેસાઈને પણ સાંભળવામાં આવ્યા હતા કારણ કે ઉક્ત રિવિઝનની સુનાવણી વર્તમાન અપીલ સાથે કરવાનો હુકમ થયેલ છે. મિસ દેસાઈએ વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી પૂજારી દ્વારા લેવામાં આવેલા સ્ટેન્ડને મુખ્યત્વે અપનાવ્યું છે અને તેના ઉમેરામાં રજૂઆત કરી છે કે સામાવાળા આરોપીઓના હાથે મૃતક પ્રત્યે થયેલા દુર વ્યવહાર અંગે ઘટનાઓની એક શ્રેણી બની હતી. મિસ દેસાઈએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે જો દહેજ માંગવાની કોઈ રૂઢિ પ્રચલિત ન હોય તો પણ, એવું ચોક્કસપણે ભારપૂર્વક કહેવામાં આવ્યું હતું કે તે કારણસર પણ દુર વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, આવી માનસિક અને શારીરિક યાતનાની સ્થિતિમાં, મૃતક દાઝી જવાની ગંભીર ઈજાઓ સામે મૃત્યુ પામી હતી અને તે જ કારણસર, એક સ્પષ્ટ ગુનો બને છે અને તપાસ પછી વિગતવાર ચાર્જશીટ પણ રજૂ કરવામાં આવી હતી. આ બધી પરિસ્થિતિઓને નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ કરતા પહેલા વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા અણદેખી કરી શકાયા ન હોત. મિસ દેસાઈએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે ટૂંકા ગાળામાં, જ્યારે મૃતક રહેવા આવી, ત્યારે આ ઘટના બની જે તેમના ભૂતકાળના અનુભવના કારણે સામાવાળા આરોપીઓનો વાંક/ગુનો સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે અને તેથી, મિસ દેસાઈએ રજૂઆત કરી છે કે નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ કરવામાં વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા ગંભીર ભૂલ થઈ હોવાનું જણાય છે. મિસ દેસાઈએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે પુરાવાઓનું એકંદર વાંચન સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે કોઈ સૌહાર્દપૂર્ણ સંબંધો ન હતા અને બીજી હકીકત એ ઉભરી આવે છે કે સામાવાળા આરોપીઓના હાથે મૃતકને માનસિક અને શારીરિક ત્રાસ આપવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, અલગ થયા પછી જ્યારે મૃતક રહેવા આવી, ત્યારે ૧૬ દિવસના ટૂંકા ગાળામાં જ પ્રશ્નવાળી ઘટના બની હતી અને તેથી, સામાવાળા આરોપીઓ સામેના આરોપની વિદ્વાન પ્રીસાઈડિંગ ઓફિસર દ્વારા ઝીણવટભરી તપાસ થવી જોઈતી હતી. મિસ દેસાઈએ

પુનરાવર્તન કર્યું કે માત્ર કેટલાક સાક્ષીઓ ફરી ગયા હોવાના કારણે, તેમના પુરાવાને અણદેખો કરી શકાયો હોત અને બહાર આવતા સ્વતંત્ર કથનના આધારે, દોષસિદ્ધિનો હુકમ કરી શકાયો હોત. પ્રશ્નવાળી ઘટના ટૂંકા ગાળામાં બની છે અને તેથી, પ્રાસિક્યુશનના કેસને વૈધાનિક પૂર્વધારણા પણ ઉપલબ્ધ છે અને તેથી, તે દ્રષ્ટિકોણથી, ઓછામાં ઓછું કેસનો નિકાલ કરી શકાયો હોત. તેમ ન કરીને, નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ કરવામાં વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા ગંભીર ભૂલ કરવામાં આવી છે અને તેથી, વિદ્વાન એ.પી.પી. ની દલીલોને અપનાવીને, મિસ દેસાઈએ કોર્ટને નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ ઉલટાવવા અને સામાવાળા આરોપીઓને જે ગુના માટે ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવી છે તે ગુના માટે દોષી ઠેરવીને યોગ્ય સજા ફટકારવા વિનંતી કરી છે.

૮. ઉપર ઉલ્લેખિત સંબંધિત એડવોકેટો દ્વારા લેવાયેલા સ્ટેન્ડનો વિરોધ કરતા, સામાવાળા આરોપી નંબર ૧ થી ૩ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી જે.એમ. મલ્કાને રજૂઆત કરી છે કે પ્રાસિક્યુશન દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલો કેસ વાજબી શંકાથી પર રહીને સ્થાપિત થયો નથી. શ્રી મલ્કાને સૂચવ્યું છે કે રેકોર્ડ પરના પુરાવામાંથી વિવાદના મૂળને સ્પર્શતી ખામીઓની એક શ્રેણી પ્રતિબિંબિત થાય છે અને તેથી, આ ખામીઓ ગંભીર શંકાની પૂર્વધારણા સિવાય બીજું કંઈ સૂચવતી નથી અને તેથી, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતને જોતાં, જ્યારે કેસ વાજબી શંકાથી પર પુરવાર થયો હોય તેવું જણાતું ન હોય, ત્યારે શંકાનો લાભ આરોપી વ્યક્તિઓની તરફેણમાં જવો જ જોઈએ અને આ એ જ સમાન પરિસ્થિતિ છે જે હાથ પરના કેસના રેકોર્ડ પર પ્રવર્તે છે. આ રજૂઆત કરીને, શ્રી મલ્કાને પેપર બુક સંકલનના પાના ૧૦૭ પર દર્શાવેલ એક્ઝિબિટ ૨ પર સામાવાળા આરોપીઓ સામે લગાવવામાં આવેલા ચોક્કસ આરોપ તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું છે અને ત્યારબાદ મેડિકલ ઓફિસરના પુરાવા તેમજ એફ.એસ.એલ. રિપોર્ટનો સંદર્ભ આપ્યો છે. શ્રી મલ્કાને મૃતકનું પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર પી.ડબલ્યુ. નંબર ૬, ડૉ. તુષાર શાહના પુરાવા તરફ પણ ધ્યાન દોર્યું છે અને આ પુરાવાનો સંદર્ભ આપીને તેમણે રજૂઆત કરી છે કે ૯૮% દાઝ્યાની ઈજાઓ હતી. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે આ મેડિકલ ઓફિસરે એવું દર્શાવ્યું હોવા છતાં કે કેટલાક કેસોમાં, આવી દાઝ્યાની ઈજાઓ થયા છતાં વ્યક્તિ બોલી શકે છે. શ્રી મલ્કાને ત્યારબાદ પોસ્ટમોર્ટમ નોંધનો વધુ

સંદર્ભ આપ્યો છે અને કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું છે કે કલમ/કોલમ નંબર ૧૭ માં કોઈ અસાધારણ ઈજાઓ જણાતી નથી, એટલું જ નહીં પરંતુ અન્ય કલમો/કોલમોમાં ખાસ કરીને કલમ/કોલમ નંબર ૧૯ અને ૨૦ માં તે "N.A.D." તરીકે પ્રતિબિંબિત થાય છે અને મૃત્યુનું કારણ જે કલમ/કોલમ નંબર ૨૩ માં પ્રતિબિંબિત થાય છે તે નોંધ્યા મુજબ માત્ર દાઝી જવાની ઈજાઓ છે અને તેથી, આ આત્મહત્યા કે હત્યાનો કેસ નથી પરંતુ માત્ર અકસ્માતે દાઝી જવાનો કેસ છે અને પોસ્ટમોર્ટમ પરીક્ષણમાંથી પણ કોઈ વિપરીત પરિસ્થિતિ ઉભરી આવતી નથી. શ્રી મલ્કાને પેપર બુક સંકલનના પાના ૫૫૧ પર દર્શાવેલ ડૉ. એચ.એમ. કોઠારી દ્વારા આપવામાં આવેલા તબીબી પ્રમાણપત્ર તરફ વધુ ધ્યાન દોર્યું છે જેમાં, આગ ઓલવવા અને મૃતકને બચાવવાના હેતુથી આરોપી વ્યક્તિને પણ ઈજાઓ થઈ છે. જો કોઈ ઈરાદો હોત, તો આરોપી દ્વારા આ પ્રયાસ કરી શકાયો ન હોત અને તેથી, કોઈ અનુમાન લગાવી શકાય નહીં અથવા કોઈ વાંક/ગુનો ધારી શકાય નહીં. શ્રી મલ્કાને વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે આ કોર્ટ દ્વારા પણ વધુ તપાસ માટેની વિનંતી ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવી ન હતી અને તે હેતુ માટે, ફોજદારી પુનરીક્ષણ અરજી નંબર ૫૩૮/૧૯૯૯ માં ૨૦/૧૦/૧૯૯૯ ના રોજ આ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા હુકમનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે અને અંતે રજૂઆત કરી હતી કે ઉક્ત મુદ્દો ટ્રાયલ પૂર્ણ કરતી વખતે વિચારણા માટે ખુલ્લો રાખવામાં આવ્યો હતો પરંતુ પ્રાસિક્યુશન દ્વારા એવો કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હોય તેવું જણાતું નથી.

૯. શ્રી મલ્કાને સખત રજૂઆત કરી છે કે 'રૂલ નાઇન થીયરી' જે દાઝી જવાની ઈજાઓના મૂલ્યાંકનમાં બહોળા પ્રમાણમાં જાણીતી છે તે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે શરીરના નીચેના ભાગમાં ઈજાઓ થઈ હોવાથી, અકસ્માતે દાઝ્યાની વિગત સાચી જણાય છે જે રેકોર્ડ પરના પુરાવા પરથી દ્રશ્યમાન થાય છે અને તે હેતુ માટે, શ્રી મલ્કા લાયન્સ મેડિકલ જ્યુરિસ્પ્રુડન્સ એન્ડ ટોક્સિકોલોજી, ૧૧મી આવૃત્તિ, ૨૦૦૫ ખાસ કરીને દાઝી જવાના મૂલ્યાંકન પર આધાર રાખે છે જે નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

"દાઝ્યાનું મૂલ્યાંકન

દાઝ્યાનું મૂલ્યાંકન બે માપદંડો પર કરવામાં આવે છે એટલે કે પેશીના નુકસાનની મર્યાદા

અને ઊંડાઈ, જેનું વર્ણન અગાઉ કરવામાં આવ્યું છે.

પુખ્ત વયના લોકોના શરીરના સપાટીના વિસ્તારનો અંદાજ લગાવવા માટે 'રૂલ ઓફ નાઇન'નો ઉપયોગ કરી શકાય છે.

આ નિયમ મુજબ, નીચેના શરીરના ભાગોનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે કે જેમાંના દરેક શરીરના કુલ સપાટીના ક્ષેત્રફળના નવ ટકા હિસ્સો ધરાવે છે:-

માથું અને માનવ ગરદન

છાતીનો આગળનો ભાગ

છાતીનો પાછળનો ભાગ

પેટનો આગળનો ભાગ

પેટનો પાછળનો ભાગ

જમણો ઉપરનો હાથ/અંગ

ડાબો ઉપરનો હાથ/અંગ

જમણા નીચેના પગનો આગળનો ભાગ

જમણા નીચેના પગનો પાછળનો ભાગ

ડાબા નીચેના પગનો આગળનો ભાગ

ડાબા નીચેના પગનો પાછળનો ભાગ

જનનાંગો શરીરના સપાટીના ક્ષેત્રફળના ૧% ધરાવે છે, આમ કુલ ૧૦૦% થાય છે.

અસરગ્રસ્ત વિસ્તારોને એકસાથે ઉમેરીને દાઝી જવાથી અસરગ્રસ્ત કુલ શરીરની સપાટીના ટકાની ગણતરી કરી શકાય છે. આ રીતે નિયમ શિશુઓ અને બાળકોને સખત રીતે લાગુ પડતો નથી. એક વર્ષની વયના બાળકમાં માથા અને ગરદનનો વિસ્તાર ૧૮% લેવામાં આવે છે અને પાંચ વર્ષની વયના બાળકમાં તે કુલ શરીરના સપાટીના ક્ષેત્રફળના ૧૩% હોય છે. મૂલ્યાંકન માટે એક ઉપયોગી માર્ગદર્શિકા એ છે કે દર્દીના હાથના કદ જેટલો વિસ્તાર કુલ શરીરના સપાટીના ક્ષેત્રફળના ૧% થાય છે (વોલેસ)."

૧૦. શ્રી મલ્કાને બાલાસિનોર કે. એન્ડ જી. હોસ્પિટલના મેડિકલ ઓફિસર એવા પી.ડબલ્યુ. નંબર ૮, કિરણભાઈ સોમાભાઈ પટેલના પુરાવા તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું છે. તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે અને જુબાની આપી છે કે ૧૩/૫/૧૯૯૪ ના રોજ બપોરે આશરે ૩.૪૫ વાગ્યે ૨-૩ સ્ત્રીઓ મૃતક ફરઝાનાબાનુને કોઈ પણ પોલીસ યાદી વગર લાવ્યા હતા અને ઈતિહાસ તે બે સ્ત્રીઓ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો, મૃતક દ્વારા નહીં. આ મેડિકલ ઓફિસરે ખાસ જુબાની આપી છે કે મૃતકની હાલત ખૂબ જ ગંભીર હતી, છતાં, તે ભાનમાં હોવાથી બોલી શકે તેવી સ્થિતિમાં હતી. આ મેડિકલ ઓફિસરનો પુરાવો વધુમાં પ્રગટ કરે છે કે મૃતકને લાવનાર તે બે સ્ત્રીઓએ પણ ચોક્કસપણે જણાવ્યું હતું કે મૃતકને અકસ્માતે દાઝી જવાની ઈજાઓ થઈ છે. ૧૩/૫/૧૯૯૪ ના રોજ પણ, એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટે પણ નિવેદન લીધું હતું અને તે સમયે પણ મૃતક સચેત મનની સ્થિતિમાં હતી અને બોલી શકે તેવી સ્થિતિમાં હતી અને તે હેતુ માટે, આ મેડિકલ ઓફિસર દ્વારા એક સંમતિ પણ આપવામાં આવી હતી અને તેથી, આ પુરાવાનો સંદર્ભ આપીને, શ્રી મલ્કા સૂચન અને રજૂઆત કરી રહ્યા છે કે શરૂઆતથી જ, રેકોર્ડ પરથી એક સુસંગત વાત બહાર આવી રહી છે કે મૃતક ચા બનાવતી વખતે અકસ્માતના કારણે થયેલી દાઝ્યાની ઈજાઓથી પીડાતી હતી. મૃતકની પોતાની એક્ઝિબિટ ૬૦ પર નોંધાયેલું નિવેદન પણ દર્શાવે છે કે તે સચેત મનની સ્થિતિમાં હતી અને બોલી શકે તેવી સ્થિતિમાં હતી અને તેણે એવું પણ જણાવ્યું છે કે કોઈએ તેને દાઝ્યાની ઈજાઓ પહોંચાડી નથી અને આવી ઈજાઓ માટે કોઈ જવાબદાર નથી. તેનાથી વિપરીત, તેણે પોતે જણાવ્યું છે કે કપડાં નાયલોનના હોવાથી, અચાનક તેને અકસ્માતે દાઝ્યાની ઈજાઓ થઈ હતી અને આ નિવેદન પોલીસ સત્તાવાળા સમક્ષ મૃતક દ્વારા પોતે આપવામાં આવ્યું છે જે પેપર બુક સંકલનના પાના ૪૭૫ પર પ્રતિબિંબિત થાય છે અને આ સામગ્રી પરથી પણ, શ્રી મલ્કાએ રજૂઆત કરી છે કે સામાવાળા આરોપીઓ કોઈ ગુના માટે દોષી નથી અને તેથી, વિદ્વાન પ્રીસાઈડિંગ ઓફિસરે નિર્દોષ છૂટકારાનો યોગ્ય હુકમ કર્યો છે. શ્રી મલ્કાએ પેપર બુક સંકલનના પાના ૯૫૩ પર ૧૩/૫/૧૯૯૪ ના રોજ ૧૭.૧૫ કલાકે નોંધાયેલા મૃતકના મરણોન્મુખ નિવેદન તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું છે જેમાં પેરા નંબર ૬ માં પણ, તેણે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે તેને અકસ્માતે દાઝી જવાની ઈજાઓ થઈ છે અને તેનાથી વિપરીત, મૃતકનું આ કથન સૂચવે છે કે પરિવારના સભ્યોએ આગ

ઓલવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો જે આરોપીઓમાંથી એકના સબંધમાં ડૉક્ટર દ્વારા આપવામાં આવેલા ઈજાના પ્રમાણપત્ર સાથે સુસંગત થાય છે. રેકોર્ડ પરથી એવું જણાય છે કે જે રીતે તપાસ હાથ ધરવામાં આવી છે અને ટ્રાયલ ચાલી રહી છે તે અંગે મૃતકના પિતા દ્વારા ગંભીર ફરિયાદો કરવામાં આવી છે પરંતુ વિરોધ છતાં અને અગાઉની કાર્યવાહીમાં આ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા હુકમ છતાં, પ્રાસિક્યુશને કેસ વાજબી શંકાથી પર સ્થાપિત કર્યો નથી. મૃતકના પિતા દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદોની પણ સત્તાવાળાઓ દ્વારા તપાસ અને વિચારણા કરવામાં આવી હતી અને તે છતાં, રેકોર્ડ પરથી બહાર આવતા પુરાવા સામાવાળા આરોપીઓનો કોઈ ગુનો દર્શાવતા નથી. એક કરતાં વધુ પ્રસંગોએ, મૃતકનું નિવેદન એક એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા અને બીજું પોલીસ સત્તાવાળા સમક્ષ લેવામાં આવ્યું હતું અને તે નિવેદનોમાં, સામાવાળા આરોપીઓ સામે કોઈ આક્ષેપ જણાતો નથી અને શ્રી મલ્કાએ રજૂઆત કરી છે કે શા માટે આવું મરણોન્મુખ નિવેદન સ્વીકારી ન શકાય. શ્રી મલ્કાએ ખાસ રજૂઆત કરી છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે એક કરતાં વધુ પ્રસંગોએ પ્રાસિક્યુશન દ્વારા નોંધવામાં આવેલા મૃતકના આ કથનની યોગ્ય રીતે કદર કરી છે, છતાં પણ, રેકોર્ડ પરથી કંઈ બહાર આવ્યું ન હોવાથી, વિદ્વાન પ્રીસાઈડિંગ ઓફિસરે નિર્દોષ છૂટકારાનો યોગ્ય હુકમ કર્યો છે. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ પેપર બુક સંકલનના પાના ૧૯૯ પર નોંધવામાં આવેલા વધારાના નિવેદનોમાં પણ, એવું સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે મૃતક ફરઝાનાબાનુનું મૃત્યુ અકસ્માતે દાઝી જવાથી થયું હતું અને સામાવાળા આરોપીઓ સામે ખોટો કેસ ઊભો કરવામાં આવ્યો છે અને તેથી, શ્રી મલ્કાએ રજૂઆત કરી છે કે ખાસ કરીને જ્યારે બચાવમાં ચોક્કસ દલીલ લેવામાં આવી છે તેમજ પ્રશ્નવાળી સામગ્રી સામાવાળા આરોપીઓનો વાંક/ગુનો વાજબી શંકાથી પર સ્થાપિત કરતી નથી, ત્યારે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ કરવામાં કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી છે તેમ કોઈ પણ રીતે કહી શકાય નહીં. રેકોર્ડ પરની એકંદર સામગ્રી પરથી, શ્રી મલ્કાએ રજૂઆત કરી છે કે કોઈ કેસ બનતો ન હોવાથી અને વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા લેવામાં આવેલા તારણો રેકોર્ડ પરના પુરાવા સાથે સંપૂર્ણ રીતે સુસંગત હોવાથી, કોઈ ગેરકાનૂનીતા અથવા સ્પષ્ટ ભૂલ અથવા ન્યાયની નિષ્ફળતા અથવા કોઈ વિપરીતતાની ગેરહાજરીમાં, અપીલ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરીને નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ બદલવાનો

રહેતો નથી અને અંતે રજૂઆત કરી હતી કે રાજ્યની અપીલમાં કોઈ વજૂદ નથી.

૧૧. કેટલીક દસ્તાવેજો પરથી ખાસ કરીને પોસ્ટમોર્ટમ પરીક્ષણની સપાટી પરથી કરવામાં આવેલી તૈયારી અને પેપર બુક સંકલનના પાના ૯૬૧ થી આગળ પ્રતિબિંબિત થતા તબીબી કાગળો પરથી, પક્ષકારોનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા વિદ્વાન એડવોકેટો કોર્ટને મદદ કરવાના હેતુથી સ્પષ્ટતા કરવાની સ્થિતિમાં ન હોવાથી, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એકાંત અહુજાને મૂળ રેકોર્ડમાંથી પસાર થવા, તેની સરખામણી કરવા અને કોર્ટને મદદ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી. શ્રી અહુજાએ, પોતાનો સમય વિતાવ્યા પછી, રેકોર્ડનો અભ્યાસ કર્યો છે પરંતુ મૂળ રેકોર્ડ સાથે સરખામણી કરતી વખતે વર્તમાન રેકોર્ડમાંથી ઉપલબ્ધ કોઈ પરસ્પર વિરોધી સામગ્રી આખરે મળી નથી અને તેથી, કોર્ટ સમક્ષ જે રજૂ કરવામાં આવ્યું છે તે વર્તમાન કેસના રેકોર્ડ સાથે સંપૂર્ણ રીતે સુસંગત થાય છે અને તેથી, શ્રી અહુજાએ પણ પોતાની લાચારી દર્શાવી છે કે તે દસ્તાવેજો તરફ જુદો દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવા માટે કોઈ વિશિષ્ટ લક્ષણ બહાર આવતું નથી. તેનાથી વિપરીત, શંકા વણઉકેલાયેલી રહી છે અને તે રેકોર્ડ પરના પુરાવા પરથી જેમ છે તેમ રહી છે અને તેથી, તેઓ પણ શ્રી મલ્કા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ સાથે અસહમત થવા અસમર્થ છે.

૧૨. સંબંધિત પક્ષકારો તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટોને સાંભળ્યા પછી અને રેકોર્ડ પરની સામગ્રીનો અભ્યાસ કર્યા પછી, નીચેની પરિસ્થિતિઓ વાજબી શંકાના સિદ્ધાંતની તરફેણમાં ઝૂકતી જણાય છે.

૯.૧ પુરાવાનું પૃથ્થકરણ એ વાતનું પ્રતિબિંબ પાડે છે કે અકસ્માતે દાઝી જવાની વિગતને અણદેખી કરવી શક્ય નથી. અમે ઘટનાસ્થળના પંચનામાની ચકાસણી કરી છે જે પેપર બુક સંકલનના પાના ૨૭૯ પર પ્રતિબિંબિત થાય છે જેમાં કોઈ ગુનાહિત નિશાનો ઉપલબ્ધ હોય તેવું જણાતું નથી. જે બાથરૂમમાં મૃતક ગઈ હતી ત્યાં પણ કેરોસીનની કોઈ ગંધ મળી આવી ન હતી કે બાથરૂમના ભોંયતળિયા પર કેરોસીનના કોઈ ડાઘા પણ મળ્યા ન હતા. આ સૂચવે છે કે કેરોસીન છાંટવાની ઘટના બની હોઈ શકે છે અને તેથી, અકસ્માતે દાઝી જવાની કે ઈજાઓ થવાની વિગત માનવા યોગ્ય છે.

પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટ પરથી પણ, મૃતકના શરીર પર કોઈ બાહ્ય ઈજાઓ મળી આવી નથી જે એવું સૂચવે કે સામાવાળા આરોપીઓએ મૃતકની હત્યા કરી દીધી છે. તેનાથી વિપરીત, વિદ્ધાન ટ્રાયલ જજે તારણ કાઢ્યા મુજબ આત્મહત્યાનો કોઈ કેસ પણ બનતો હોય તેવું જણાતું નથી. કેસના વધુ રેકોર્ડની તપાસ કરતા, અમને આરોપી વ્યક્તિઓમાંથી એક મયાનુદ્દીન લુહારના સંબંધમાં એક્ઝિબિટ ૨૯ પર એક મેડિકલ સર્ટિફિકેટ મળ્યું છે જેને આગળના ભાગે દાઝી જવાની ઈજાઓ થઈ હતી જે મૃતકને બચાવવાના તેના પ્રયાસના કારણે થઈ હોઈ શકે છે. ગમે તે હોય, બાલાસિનોર કે. એન્ડ જી. હોસ્પિટલના મેડિકલ ઓફિસર ડૉ. કિરણભાઈ પટેલના પુરાવાની વધુ તપાસ અને પૃથ્થકરણ સૂચવે છે કે ૨–૩ સ્ત્રીઓ મૃતકને હોસ્પિટલમાં લાવી હતી અને હોસ્પિટલના ઈતિહાસમાં એવું જણાવાયું હતું કે મૃતક દાઝી જવાની ઈજાઓથી પીડાતી હતી. પરંતુ આ પુરાવો સૂચવે છે કે ૯૮% દાઝ્યાની ઈજાઓ થઈ હોવા છતાં, મૃતક સચેત મનની સ્થિતિમાં હતી અને બોલી શકે તેવી સ્થિતિમાં હતી. આ પુરાવાએ વધુમાં સૂચવ્યું છે કે આ બે સ્ત્રીઓ દ્વારા જે ઈતિહાસ આપવામાં આવ્યો હતો તે એવો હતો કે મૃતકને અકસ્માતે દાઝી જવાની ઈજાઓ થઈ હતી. પુરાવા વધુમાં સૂચવે છે કે જે સમયે એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટે એક્ઝિબિટ ૬૦ પર મૃતકનું મરણોન્મુખ નિવેદન નોંધ્યું હતું, ત્યારે ડૉક્ટરની એક ચોક્કસ નોંધ હતી કે મૃતક મરણોન્મુખ નિવેદન આપવા માટે સચેત મનની સ્થિતિમાં હતી.

૯.૨ રેકોર્ડ પરના પુરાવા વધુમાં દર્શાવે છે કે એન.જી. જનરલ હોસ્પિટલ, બાલાસિનોરના મેડિકલ ઓફિસરે મૃતકને થયેલી દાઝ્યાની ઈજાઓના ટકા જાહેર કર્યા છે જે પેપર બુક સંકલનના પાના ૪૬૯ પર એક્ઝિબિટ ૫૭ પર પ્રતિબિંબિત થાય છે, જે સૂચવે છે કે શરીરના નીચલા ભાગમાં, ઉપરના ભાગ કરતાં વધુ ટકાવારીમાં ઈજાઓ હતી અને આ વાત મૃતક દ્વારા પોતે આપવામાં આવેલા કથન સાથે સુસંગત થાય છે કે ખાંડનો ડબ્બો ઉપાડતી વખતે તે નીચે પડી ગઈ હતી જેના કારણે તેને દાઝ્યાની ઈજાઓ થઈ હતી. આ કથનને એક્ઝિબિટ ૫૭ પરના આ પ્રમાણપત્રથી સમર્થન મળે છે કે મૃતકના શરીરના નીચલા ભાગમાં લગભગ ૩૪% એટલે કે ૧/૩ ટકાવારીમાં ઈજાઓ મળી આવી હતી. પુરાવાનું વધુ પૃથ્થકરણ એ પણ દર્શાવે છે કે સચેત મનની સ્થિતિમાં આપવામાં આવેલા મરણોન્મુખ નિવેદનમાં મેડિકલ ઓફિસરનું એક એન્ડોર્સમેન્ટ હતું જેમાં સામાવાળા

આરોપીઓમાંથી કોઈના પર દોષારોપણ કરવામાં આવ્યું ન હતું અને તારીખ ૧૩/૫/૧૯૯૪ ના રોજ નિવેદનના સ્વરૂપમાં એક્ઝિબિટ ૬૦ પર નોંધાયેલું આ મરણોન્મુખ નિવેદન એ પણ દર્શાવે છે કે કોઈએ દાઝ્યાની ઈજાઓ પહોંચાડી નથી. તેનાથી વિપરીત, અકસ્માતે દાઝી જવાથી અને નાયલોનના પોશાકના કારણે મૃતકને દાઝ્યાની ઈજાઓ થઈ હોવાનું કહેવાય છે. તે નિવેદન આપવા માટે સચેત મનની સ્થિતિમાં હતી તેવી મેડિકલ ઓફિસરની નોંધ મૃતકના આ કથન પર વિશ્વાસ કરવાનું કારણ આપે છે જે વિદ્ધાન ટ્રાયલ જજ દ્ધારા યોગ્ય રીતે વિચારણામાં લેવાયું હોવાનું જણાય છે.

૯.૩ આ ઉપરાંત, પેપર બુક સંકલનની વધુ તપાસ કરતાં એવું પણ સૂચવાય છે કે અન્ય એક મેડિકલ ઓફિસર ડૉ. તુષાર શાહે સ્પષ્ટપણે અભિપ્રાય આપ્યો છે કે ૯૮% દાઝ્યાના કિસ્સામાં પણ કેટલાક દર્દીઓ બોલી શકે તેવી સ્થિતિમાં હોઈ શકે છે અને તેથી, મૃતકે પોતે આપેલા મરણોન્મુખ નિવેદન પર વિશ્વાસ ન કરવાનું કોઈ કારણ નથી. રેકોર્ડ પરથી વધુમાં પ્રતિબિંબિત થાય છે કે એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટે ૧૩/૫/૧૯૯૪ ના રોજ ૧૭.૧૫ વાગ્યે મૃતકનું મરણોન્મુખ નિવેદન પણ નોંધ્યું હતું જેમાં પેરા નંબર ૬ માં પણ, તેણે ખાસ દર્શાવ્યું છે કે ચા બનાવતી વખતે તેને દાઝી જવાની ઈજાઓ થઈ હતી જેના માટે કોઈ જવાબદાર નથી અને એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ દ્ધારા નોંધાયેલું આ મરણોન્મુખ નિવેદન પેપર બુક સંકલનના પાના ૯૫૩ પર એક્ઝિબિટ ૬૫ પર દેખાય છે જે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે મૃતક તરફથી એક કરતાં વધુ પ્રસંગોએ સુસંગત વિગત આવી રહી છે કે તેને અકસ્માતે દાઝી જવાની ઈજાઓ થઈ હતી.

૯.૪ હવે ઉપરોક્ત તબીબી પુરાવાઓ ઉપરાંત રેકોર્ડ પરની સામગ્રીની વધુ તપાસના સંદર્ભમાં, પ્રાસિક્યુશન દ્ધારા માતાપિતાની તપાસ કરવામાં આવી છે. એક્ઝિબિટ ૨૩ પર તપાસાયેલા મૃતકના માતા, પી.ડબલ્યુ. નંબર ૪, સલ્માબાનુ મોહમ્મદહુસૈન લુહારે કોર્ટ સમક્ષ જુબાની આપી છે કે જ્યારે તેમણે હોસ્પિટલમાં મૃતકને જોઈ, ત્યારે તે વ્યવહારિક રીતે મૃતપ્રાય હતી અને બોલી શકે તેવી સ્થિતિમાં ન હતી અને તેથી, માતા પાસે તેના જીવનના અંતિમ કલાકો દરમિયાન મૃતક પાસેથી ચોક્કસ પરિસ્થિતિ જાણવાની કોઈ તક

ન હતી અને તેથી, કોઈ વિપરીત સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં, કોર્ટ એક કરતાં વધુ પ્રસંગોએ નોંધાયેલા મૃતકના નિવેદન પર નિર્ભર રહેવા માટે યોગ્ય રીતે આગળ વધી હોવાનું જણાય છે. માતાની વિગત, તેનાથી વિપરીત, એવું સૂચવે છે કે આ બનાવતી વખતે મૃતકને દાઝ્યાની ઈજાઓ થઈ હતી.

૯.૫ પ્રાસિક્યુશન દ્વારા તપાસાયેલા અન્ય એક સાક્ષી એટલે કે એક્ઝિબિટ ૨૪ પર તપાસાયેલા પી.ડબલ્યુ. નંબર ૫, ઇસ્માઇલ ઉર્ફે લાલાભાઈ લુહારે પ્રાસિક્યુશનના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી અને તેથી, આ સાક્ષીને ફરી ગયેલા જાહેર કરવામાં આવ્યા છે. જ્યારે આ સાક્ષીની કોર્ટની પરવાનગીથી ઊલટતપાસ કરવામાં આવી, ત્યારે તેમણે દર્શાવ્યું કે મૃતક આરામદાયક રીતે રહેતી હોવી જોઈએ અને આ સાક્ષીએ કબૂલ કર્યું કે ત્યાં એક સમાધાન થયું હતું અને ખાતરી મળ્યા બાદ મૃતક સાસરિયાના ઘરે ગઈ હતી. આ સાક્ષીએ વધુ કંઈ દર્શાવ્યું નથી અને તેથી, પ્રાસિક્યુશનના કેસ પર કોઈ ખાસ પ્રકાશ પાડતા નથી.

૯.૬ પ્રાસિક્યુશને કેસ પુરવાર કરવાના હેતુથી એક્ઝિબિટ ૩૦ પર પી.ડબલ્યુ. નંબર ૭ તરીકે યુસુફભાઈ ભૂરાભાઈ ખોખરની તપાસ કરી છે. જો કે, તેમના પુરાવા પરથી, ગુનો આચરવામાં કોઈ પણ વ્યક્તિની ચોક્કસ જવાબદારી સામે આવતી નથી. તેમણે કેટલીક સમાધાન વાટાઘાટોનો સંદર્ભ આપ્યો છે જે ચાલી રહી હતી પરંતુ ત્યારબાદ આ સાક્ષી તેનાથી આગળ કંઈ દર્શાવતા નથી અને તેથી, રેકોર્ડ પરની સામગ્રીની એકંદર વિચારણાથી, એવી કોઈ શંકાસ્પદ કે નક્કર સામગ્રી બહાર આવતી નથી જે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે અપનાવેલા દ્રષ્ટિકોણથી કોઈ વિપરીત શક્ય દ્રષ્ટિકોણ સૂચવે.

૧૩. અમે સામાવાળા આરોપીઓના વાંક/ગુના વિશે રેકોર્ડ પર પ્રવર્તતી શંકાને દૂર કરી શકે તેવી પરિસ્થિતિ શોધી કાઢવાના હેતુથી સ્વતંત્ર રીતે પણ રેકોર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવા પર કાળજીપૂર્વક વિચારણા કરી છે પરંતુ તેમ છતાં, જુદો દ્રષ્ટિકોણ સૂચવવા માટે અન્ય કોઈ પૂરતી પરિસ્થિતિ કે સામગ્રી જણાતી નથી અને તેથી, અમારા દ્વારા સ્વતંત્ર રીતે મૂલ્યાંકન કરવામાં આવેલા પુરાવાના સંદર્ભમાં વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા લેવાયેલા તારણ અને નિર્ણયને વ્યાજબી ઠેરવવા માટે કોર્ટે પાછા જવું પડે છે. પોલીસ અધિકારીઓના

હાથે અનિયમિત તપાસ ચલાવવામાં આવી હોવાની ફરિયાદ પિતા દ્વારા અવારનવાર કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવતો હોવાથી, સામાવાળા આરોપીઓ સાથે કડી જોડી શકે તેવી ચોક્કસ પરિસ્થિતિ શોધી કાઢવાના હેતુથી કોર્ટ દ્વારા પુરાવાનું આ પુનઃમૂલ્યાંકન હાથ ધરવામાં આવ્યું છે. જો કે, આખરે કોર્ટે સમગ્ર પુરાવા પર એ જોવા માટે વિચારણા કરવાની રહે છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવાથી કોઈ સ્પષ્ટ ભૂલ કે વિપરીતતા પ્રતિબિંબિત થાય છે કે કેમ અને તે હેતુ માટે, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા વિગતવાર કારણોનું કોર્ટ દ્વારા પૃથ્થકરણ કરવામાં આવ્યું છે અને પેરા ૨૬ થી આગળ, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે સામાવાળા આરોપીઓ સામે જે આરોપ માટે ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવી છે તેના સંદર્ભમાં રેકોર્ડ પર ઉપલબ્ધ દરેક પુરાવાની તપાસ કરી હોવાનું જણાય છે. વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રાસિક્યુશનના કેસની પણ ચકાસણી કરી છે કે પ્રશ્નવાળી ઘટના મૃતક સાસરિયાના ઘરે ગઈ તે તારીખથી સાત વર્ષના ગાળામાં બની છે અને તે પૂર્વધારણા બાંધીને પણ વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા પુરાવાની તપાસ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. જો કે, પ્રાસિક્યુશન દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા રેકોર્ડ પરના પુરાવા ફરિયાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદને સમર્થન આપવા માટે પૂરતા ચોક્કસ નથી. તેનાથી વિપરીત, રેકોર્ડ પર ઉપલબ્ધ સામગ્રી પરથી, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા એક ચોક્કસ તારણ કાઢવામાં આવ્યું છે કે દહેજ સંબંધિત કોઈ શરતના કારણે આરોપી નંબર ૧ સાથે લગ્ન થયા ન હતા. એવી કોઈ સામગ્રી બહાર આવતી નથી જે સૂચવે કે પ્રશ્નવાળી ઘટના દહેજની કોઈ માંગણીના કારણે બની છે. તેનાથી વિપરીત, ફરિયાદી, ફરિયાદીની પત્ની તેમજ યુસુફભાઈના પુરાવાના આધારે, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે શોધી કાઢ્યું છે કે દહેજની કોઈ માંગણીના કારણે મૃતક પર કોઈ દુર વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો નથી. ચુકાદાના પેરા નંબર ૨૭ માં, રેકોર્ડ પરના પુરાવાના આધારે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા કાઢવામાં આવેલું સ્પષ્ટ તારણ છે.

૧૪. વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણોની વધુ તપાસ કરતા અને તપાસ કરનાર અમલદાર, સર્કલ ઈન્સ્પેક્ટરના પુરાવા, ઘટનાસ્થળનો નકશો, એક્ઝિબિટ ૬૧ પરના પી.ડબલ્યુ. નંબર ૯ પૂનમભાઈના પુરાવા, ફોટોગ્રાફ્સ અને ઘટનાસ્થળના પંચનામાને ધ્યાનમાં લેતા, એવું જણાય છે કે ઘટના બનવાનું સ્થળ

બાથરૂમ કે ઝાડની ડાળીઓ નથી. વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે મેડિકલ ઓફિસરના પુરાવા તેમજ મરણોન્મુખ નિવેદનની પણ વિગતવાર તપાસ કરી છે અને મરણોન્મુખ નિવેદન પર અવિશ્વાસ કરવા માટે કોઈ અસાધારણ જુદી પરિસ્થિતિ શોધી શકી નથી અને તેથી, જ્યારે એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા મરણોન્મુખ નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું છે અને ડૉક્ટરે સ્પષ્ટપણે સૂચવ્યું છે કે મરણોન્મુખ નિવેદન આપતી વખતે મૃતક સચેત મનની સ્થિતિમાં હતી, ત્યારે મરણોન્મુખ નિવેદન પર અવિશ્વાસ કરવા માટે રેકોર્ડ પર અન્ય કોઈ પરિસ્થિતિ ઉપલબ્ધ ન હતી. તેથી, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા એક્ઝિબિટ ૬૫ અને ૬૭ વિશે એવું તારણ કાઢવામાં આવ્યું હોવા છતાં કે તે અનિયમિત રીતે નોંધવામાં આવ્યા છે, કોર્ટને તેના પર અવિશ્વાસ કરવા માટે કોઈ વિપરીત પરિસ્થિતિ મળી નથી. ચોક્કસપણે, તેનાથી આરોપીને કોઈ લાભ થતો નથી પરંતુ રેકોર્ડ પરથી બહાર આવતા તારણના સ્વરૂપમાં અન્ય કોઈ પરિસ્થિતિ જણાતી નથી.

૧૫. વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે પ્રાસિક્યુશનના સમગ્ર કેસની તપાસ કરતી વખતે લાયન્સ મેડિકલ જ્યુરિસ્પ્રુડન્સ એન્ડ ટોક્સિકોલોજી, ૧૧મી આવૃત્તિ, ૨૦૦૫ માંથી દાઝી જવાના કિસ્સાઓના સંદર્ભમાં 'રૂલ ઓફ નાઈન' લાગુ કર્યો છે. ઉક્ત રૂલ નાઈન લાગુ કરીને, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે એક્ઝિબિટ ૫૭ પરના ઈજાના પ્રમાણપત્ર પર વિચારણા કરી છે અને ચોક્કસપણે એવું તારણ કાઢ્યું છે કે સામાવાળા આરોપીઓએ મૃતકને સળગાવી દેવાનો કોઈ પ્રયાસ કર્યો હતો તે માનવું શક્ય નથી અને આ ચોક્કસ તારણ વિદ્વાન જજ દ્વારા રેકોર્ડ પરના પુરાવાના પૃથ્થકરણ પર કાઢવામાં આવ્યું છે જે ચુકાદા અને હુકમના પેરા નંબર ૨૯ માં પ્રતિબિંબિત થાય છે. નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમના એકંદર વાંચનથી, સ્પષ્ટપણે જણાઈ આવે છે કે દરેક પુરાવાની વિગતવાર તપાસ વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા કરવામાં આવી છે અને સામાવાળા આરોપીઓની તરફેણમાં એક ચોક્કસ તારણ પર પહોંચ્યા છે. પુરાવાના સ્વતંત્ર પૃથ્થકરણ પર પણ, અમને વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણોમાં કોઈ વિપરીતતા મળી નથી અને તેથી, કોઈ ગેરકાનૂનીતા અથવા બુદ્ધિનો ઉપયોગ ન કરવા અથવા મોટી ભૂલની ગેરહાજરીમાં, અમે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સાથે અસહમત થવા અસમર્થ છીએ. તબીબી પુરાવા, સાક્ષીઓની જુબાની, ડૉક્ટરો દ્વારા આપવામાં આવેલા તબીબી

પ્રમાણપત્રો, નોંધવામાં આવેલા મરણોન્મુખ નિવેદનો અને મૃતક તેમજ આરોપીઓમાંથી એકના ઈજાના પ્રમાણપત્રો પરથી પસાર થતાં, સામાવાળા આરોપીઓના વાંક/ગુના વિશે ગંભીર શંકા ઊભી થાય છે અને આવી સ્થિતિમાં, જ્યારે રેકોર્ડ પર કોઈ નક્કર વિશિષ્ટ સામગ્રી ઉપલબ્ધ ન હોય, ત્યારે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા કાઢવામાં આવેલું તારણ વ્યાજબી જણાય છે અને વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા શક્ય દ્રષ્ટિકોણ લેવામાં આવ્યો છે જેને ઉથલાવી શકાય તેમ નથી. ફરિયાદી દ્વારા જે ફરિયાદો વ્યક્ત કરવામાં આવી હતી તે પ્રાસિક્યુશન દ્વારા ધ્યાનમાં લેવાવી જોઈતી હતી પરંતુ એવું જણાય છે કે તે રેકોર્ડ પર પ્રતિબિંબિત થઈ હોવા છતાં, પ્રાસિક્યુશને તે શંકાઓને દૂર કરવા માટે કોઈ ગંભીર પ્રયાસ કર્યો નથી અને તેથી, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે યોગ્ય રીતે ઠેરવ્યા મુજબ પ્રાસિક્યુશન કેસને વાજબી શંકાથી પર પુરવાર કરી શક્યું હોય તેવું જણાતું નથી. વિગતવાર હુકમ જેને સચોટ કારણોનું સમર્થન છે તેને વિપરીત હુકમ કહી શકાય નહીં કે સ્પષ્ટ ભૂલ અથવા ન્યાયની નિષ્ફળતા તરીકે ઓળખાવી શકાય નહીં અને તેથી, રેકોર્ડ પર આવી પરિસ્થિતિની ગેરહાજરીમાં, વિદ્વાન પ્રીસાઈડિંગ ઓફિસર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમમાં હસ્તક્ષેપ ન કરવાનું અમે યોગ્ય ગણીએ છીએ. અમે રેકોર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવા પર પણ વિચારણા કરી છે અને સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ નોંધવામાં આવેલા વધારાના નિવેદનોના સ્વરૂપમાં સામાવાળા આરોપીઓ દ્વારા લેવામાં આવેલા બચાવ પર ખાસ કરીને વિચારણા કરી છે અને તે દ્રષ્ટિકોણથી પણ વિચારતા, એવું કહી શકાય નહીં કે આક્ષેપિત હુકમ પસાર કરવામાં વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા કોઈ સ્પષ્ટ ભૂલ કરવામાં આવી છે અને તેથી, જ્યારે પ્રાસિક્યુશન વાજબી શંકાથી પર કેસ પુરવાર કરવા માટે સક્ષમ બન્યું નથી, ત્યારે શંકાનો સિદ્ધાંત સામાવાળા આરોપીઓની તરફેણમાં ઝૂકે છે અને તેથી, ચુકાદો અને હુકમ ઉલટાવી શકાય તેવી સ્થિતિમાં નથી અને તદનુસાર, અમને જણાયું છે કે રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલમાં કોઈ વજૂદ નથી.

૧૬. રેકોર્ડ પરના પુરાવાની સ્વતંત્ર રીતે તપાસ કરતી વખતે અને વિદ્વાન પ્રીસાઈડિંગ ઓફિસર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમની વિગતવાર ચકાસણી પર, અમે એ હકીકત પ્રત્યે પણ સચેત છીએ કે અપીલ ક્ષેત્રાધિકારમાં બેસીને ખાસ કરીને નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલ સાથે કામ કરતી વખતે, હસ્તક્ષેપ કરવા માટેનો

એક સુવ્યાખ્યાયિત વ્યાપ છે જે ચુકાદાઓની હારમાળા દ્વારા પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યો છે. તેમાંના કેટલાક ચુકાદાઓ આ કોર્ટ દ્વારા હાથ પરના વર્તમાન કેસ સાથે કામ કરતી વખતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા છે અને અમારા તારણને વ્યાજબી ઠેરવવા માટે અમે તેને પુનઃઉત્પાદિત કરવાનું યોગ્ય ગણીએ છીએ. તે ચુકાદાઓમાંથી નીચે મુજબના ભાગો છે:

૧૬.૧ એમ.એસ. નારાયણ મેનન ઉર્ફે મણિ વિ. કેરળ રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૬ SCC ૩૯ ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલમાં હાઈકોર્ટની સત્તાઓનું વર્ણન કર્યું છે. નિર્ણયના પેરા ૫૪ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

> "૫૪. કોઈ પણ સંજોગોમાં હાઈકોર્ટે નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલ ગણીને અપીલ ગ્રાહ્ય રાખી હોય, તો તે વાસ્તવમાં પુનરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરી રહી હતી. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામે અપીલની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ, હાઈકોર્ટે કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો ધ્યાનમાં રાખવા જોઈતા હતા કે જ્યાં બે દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય, ત્યાં અપીલ કોર્ટે નીચલી કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના તારણમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં."

૧૬.૨ સુરેશકુમાર વિ. હરિયાણા રાજ્ય, (૨૦૧૩) ૧૬ SCC ૩૫૩ માં રિપોર્ટ થયેલા સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા અન્ય એક ચુકાદામાં, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જો બે દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય, તો હાઈકોર્ટે આરોપીની તરફેણમાં નિર્ણય લેવો જોઈએ અને નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. નિર્ણયના સંબંધિત અવલોકનો પેરા ૫૫, ૫૬ અને ૫૭ માં પ્રતિબિંબિત થાય છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

> "૫૫. બીજી દલીલ એ છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારામાં હાઈકોર્ટે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈતો ન હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે જો બે દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય, તો હાઈકોર્ટે આરોપીની તરફેણમાં ઝૂકવું જોઈએ અને નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૫૬. થોડા વર્ષો પહેલા, આ વિષય પરના કાયદાને મોટી સંખ્યામાં ચુકાદાઓમાંથી એકત્રિત કરવામાં આવ્યો હતો અને ઘુરે લાલ વિ. યુ.પી. રાજ્ય, (૨૦૦૮) ૧૦ SCC ૪૫૦ : (AIR ૨૦૦૯ SC (સપ્લિ) ૧૩૧૮ : ૨૦૦૮ AIR SCW ૬૫૯૮) માં નીચે મુજબ સારાંશ આપવામાં આવ્યો હતો:

"૧. અપીલ કોર્ટ ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૮ અને ૩૮૬ હેઠળ નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલોમાં પુરાવાની સમીક્ષા કરી શકે છે. પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની તેની સત્તા વ્યાપક છે અને અપીલ કોર્ટ રેકોર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરી શકે છે. તે તથ્ય અને કાયદો બંને સંબંધમાં ટ્રાયલ કોર્ટના તારણની સમીક્ષા કરી શકે છે.

૨. આરોપી ગુનેગાર સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી નિર્દોષ હોવાનું માની લેવામાં આવે છે. ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ હતો ત્યારે આરોપી પાસે આ પૂર્વધારણા હતી. ટ્રાયલ કોર્ટનો નિર્દોષ છૂટકારો એ પૂર્વધારણાને મજબૂત બનાવે છે કે તે નિર્દોષ છે.

૩. ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને યોગ્ય કે વ્યાજબી વજન અને વિચારણા આપવી જ જોઈએ. આ ખાસ કરીને ત્યારે સાચું છે જ્યારે કોઈ સાક્ષીની વિશ્વસનીયતા મુદ્ધા પર હોય. હાઈકોર્ટ માટે પુરાવાનો જુદો દ્રષ્ટિકોણ લેવો તેટલું જ પૂરતું નથી. ટ્રાયલ કોર્ટ ખોટી હતી તેવું ઠેરવવા માટે સબળ અને મજબૂત કારણો પણ હોવા જોઈએ.

ઉપરોક્ત બાબતોના પ્રકાશમાં, જો હાઈકોર્ટ અને અન્ય અપીલ કોર્ટો ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્દોષ છૂટકારાને રદ કરવા અથવા અન્યથા અસ્વસ્થ કરવા જઈ રહી હોય તો તેમણે સંખ્યાબંધ ચુકાદાઓ દ્બારા સ્પષ્ટ થયેલા સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવું જોઈએ:

૧. અપીલ કોર્ટ પાસે જો આમ કરવા માટે "ખૂબ જ સબળ અને મજબૂત કારણો" હોય તો જ તે ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમને રદ કરી શકે છે અથવા તેમાં ફેરફાર કરી શકે છે.

એવા અનેક કિસ્સાઓ બને છે જેમાં ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને ફગાવી દેવા માટે અપીલ કોર્ટ પાસે "ખૂબ જ સબળ અને મજબૂત કારણો" હોય છે. "ખૂબ જ સબળ અને મજબૂત કારણો" ત્યારે જ પ્રવર્તે છે જ્યારે:

i. તથ્યો (હકીકતો) ના સંબંધમાં ટ્રાયલ કોર્ટનું તારણ સ્પષ્ટપણે ખોટું (સ્પષ્ટ ક્ષતિગ્રસ્ત) હોય;

ii. ટ્રાયલ કોર્ટનો નિર્ણય કાયદાના ભૂલભરેલા દ્રષ્ટિકોણ પર આધારિત હતો;

iii. ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાથી "ન્યાયની મોટી નિષ્ફળતા" થવાની સંભાવના હોય;

iv. પુરાવાઓ સાથે કામ પાર પાડવામાં ટ્રાયલ કોર્ટનો સમગ્ર અભિગમ દેખીતી રીતે ગેરકાયદેસર હતો;

v. ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો દેખીતી રીતે અન્યાયી અને અયોગ્ય હતો;

vi. ટ્રાયલ કોર્ટે પુરાવાને અવગણ્યા હોય અથવા મહત્વના પુરાવાનું ખોટું અર્થઘટન કર્યું હોય અથવા મરણોન્મુખ નિવેદન/બેલેસ્ટિક નિષ્ણાતનો અહેવાલ વગેરે જેવા મહત્વના દસ્તાવેજોને અવગણ્યા હોય.

vii. આ યાદી દ્દષ્ટાંતરૂપ બનાવવાનો હેતુ છે, સંપૂર્ણ કે આખરી નથી."

૫૭. સુરેશ કુમાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટે એસ. અનિલ કુમાર

વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય, (૨૦૧૩) ૭ SCC ૨૧૯ : (૨૦૧૩ AIR SCW ૬૧૮૦) નો સંદર્ભ આપ્યો હતો, ખાસ કરીને અહેવાલના પેરા ૧૪ નો, જેમાં રોહતાશ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, (૨૦૧૨) ૬ SCC ૫૮૯ : (AIR ૨૦૧૨ SC ૨૨૯૭ : ૨૦૧૨ AIR SCW ૩૩૧૮) પર એવું તારણ કાઢવા માટે નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી હતી કે "કેવળ એવા અસાધારણ કિસ્સાઓમાં જ જ્યાં મજબૂત પરિસ્થિતિઓ હોય અને જ્યાં અપીલ હેઠળનો ચુકાદો વિપરીત (વિકૃત) માલૂમ પડે, ત્યાં જ હાઈકોર્ટ નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે." રોહતાશના કેસમાં આગળ એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"અપીલ કોર્ટે આરોપીની નિર્દોષતાની પૂર્વધારણાને ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ અને વધુમાં એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે ટ્રાયલ કોર્ટનો નિર્દોષ છૂટકારો નિર્દોષતાની પૂર્વધારણાને બળ આપે છે. રૂટીન (સામાન્ય) રીતે હસ્તક્ષેપ કરવાનું, જ્યાં બીજો દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય ત્યાં, ટાળવું જોઈએ, સિવાય કે હસ્તક્ષેપ માટે સારા/યોગ્ય કારણો હોય. (જુઓ: રાજસ્થાન રાજ્ય વિરુદ્ધ તલેવર, (૨૦૧૧) ૧૧ SCC ૬૬૬ : (AIR ૨૦૧૧ SC ૨૨૭૧ : ૨૦૧૧ AIR SCW ૩૮૮૯) ગોવિંદરાજુ વિરુદ્ધ રાજ્ય (૨૦૧૨) ૪ SCC ૭૨૨ : (AIR ૨૦૧૨ SC ૧૨૯૨ : ૨૦૧૨ AIR SCW ૧૯૯૪)."

૧૬.૩ રામૈયા ઉર્ફે રામા વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય, ૨૦૧૪(૯) SCC ૩૬૫ ના કેસમાં અન્ય એક નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે જો રજૂ કરાયેલા પુરાવા પર બે દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય અને આરોપીની તરફેણ કરતો દ્રષ્ટિકોણ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવ્યો હોય, તો તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. પેરા ૩૦ અને ૩૧ માં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે:

"૩૦. કાયદાના આ જ સિદ્ધાંતને એમ. મધુરસૂધન રાવ (ઉપરોક્ત) માં નીચેની રીતે ઘડી કાઢવામાં આવ્યો હતો:

"૧૩. નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ જેના પર આધારિત છે તે પુરાવાની સમીક્ષા કરવા, પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા કે પુનઃવિચારણા કરવા માટે અપીલ કોર્ટ પર કોઈ મનાઈ નથી. છતાં, સામાન્ય રીતે, નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં આવતો નથી કારણ કે નિર્દોષતાની પૂર્વધારણા, જે ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો હેઠળ આરોપી માટે અન્યથા ઉપલબ્ધ છે કે દરેક વ્યક્તિ જ્યાં સુધી અદાલત દ્વારા ગુનેગાર સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી તેને નિર્દોષ માનવામાં આવશે, તે તેના નિર્દોષ છૂટકારાથી વધુ મજબૂત અને પુષ્ટ બને છે. એ પણ સ્પષ્ટ છે કે જો કેસમાં રજૂ કરાયેલા પુરાવા પર બે દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આરોપીની તરફેણ કરતો દ્રષ્ટિકોણ લેવામાં આવ્યો હોય, તો તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. તેમ છતાં, જ્યાં કેસના પુરાવા પર વિચારણા કરવામાં નીચલી કોર્ટનો અભિગમ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાનૂનીતાથી દૂષિત થયો હોય અથવા નીચલી કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલું તારણ એવું હોય કે જે વ્યાજબી અને ન્યાયી રીતે કાર્ય કરતી કોઈ પણ કોર્ટ દ્વારા શક્ય રીતે કાઢી શકાય તેમ ન હોય અને તેથી, તેને વિપરીત (વિકૃત) તરીકે ઓળખાવવાને પાત્ર હોય, ત્યારે ન્યાયની નિષ્ફળતા રોકવા માટે, અપીલ કોર્ટ હસ્તક્ષેપ કરવા માટે બંધાયેલી છે.

૧૪. આ તમામ સિદ્ધાંતો આપણામાંથી એક (સી.કે. ઠક્કર, જે.) દ્વારા ચંદ્રપ્પા અને અન્ય વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય (૨૦૦૭) ૪ SCC ૪૧૫ : (AIR ૨૦૦૭ SC (સપ્લિ) ૧૧૧ : ૨૦૦૭ AIR SCW ૧૮૫૦) માં સંક્ષિપ્તમાં તારવવામાં આવ્યા છે".

૩૧. ચંદ્રપ્પા (ઉપરોક્ત) માં, જેને ઉપરોક્ત કેસમાં અનુસરવામાં આવ્યો હતો, કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું:

"૪૪. અમારા મતે, જો ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિઓના પ્રકાશમાં, ટ્રાયલ કોર્ટને લાગ્યું હોય કે આરોપીને શંકાનો લાભ મળી શકે છે, તો ઉક્ત દ્રષ્ટિકોણને ગેરકાનૂની, અયોગ્ય કે કાયદાથી વિપરીત ગણાવી શકાય નહીં. તેથી, જો કે અમારો એવો

અભિપ્રાય છે કે નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલમાં, અપીલ કોર્ટની સત્તાઓ ટ્રાયલ કોર્ટ જેટલી જ વ્યાપક છે અને તે પક્ષકારો દ્વારા રેકોર્ડ પર લાવવામાં આવેલા સમગ્ર પુરાવાની સમીક્ષા, પુનઃમૂલ્યાંકન અને પુનઃવિચારણા કરી શકે છે અને તથ્ય તેમજ કાયદા પર પોતાના તારણ પર આવી શકે છે, તેમ છતાં પ્રસ્તુત કેસમાં, આરોપીને નિર્દોષ છોડી મૂકવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલો દ્રષ્ટિકોણ શક્ય અને સ્વીકાર્ય હતો. તેથી, પુરાવાના આધારે, વધુમાં વધુ એવું કહી શકાય કે અન્ય દ્રષ્ટિકોણ પણ એટલો જ શક્ય હતો. પરંતુ આ વાત સુસ્થાપિત છે કે જો રેકોર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય અને આરોપીની તરફેણ કરતો એક દ્રષ્ટિકોણ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવ્યો હોય, તો અપીલ કોર્ટે તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. આ કેસમાં, પ્રાસિક્યુશનના પુરાવા પર ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા એક શક્ય દ્રષ્ટિકોણ લેવામાં આવ્યો હતો જેમાં અપીલ કોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપ કરવામાં આવવો જોઈતો ન હતો. તેથી, અપીલ કોર્ટ (હાઈકોર્ટ) નો નિર્ણય રદ કરવાને પાત્ર છે"."

૧૬.૪ ઉપેન્દ્ર પ્રધાન વિરુદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય, ૨૦૧૫(૫) SCALE ૬૩૪ માં રિપોર્ટ થયેલા કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલમાં હાઈકોર્ટના હુકમ સાથે કામ કરતી વખતે, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"૧૦. વિચારણા માટે પ્રથમ પ્રશ્ન લેતાં, અમારો એવો દ્રષ્ટિકોણ છે કે જો પુરાવાની તપાસ અને કાયદાના અમલીકરણમાંથી બે દ્રષ્ટિકોણ તારવી શકાતા હોય, તો આરોપીની તરફેણ કરતો દ્રષ્ટિકોણ લેવો જોઈએ. આ કોર્ટ દ્વારા તેને માનવ અધિકાર તરીકે માન્યતા આપવામાં આવી છે. નરેન્દ્ર સિંહ અને અન્ય વિરુદ્ધ એમ.પી. રાજ્ય, (૨૦૦૪) ૧૦ SCC ૬૯૯ : (AIR ૨૦૦૪ SC ૩૨૪૯) માં, આ કોર્ટે નિર્દોષતાની પૂર્વધારણાને માનવ અધિકાર તરીકે માન્યતા આપી છે અને આગળ વધીને કહ્યું છે કે:

"૩૦. હવે એ સુસ્થાપિત થયેલું છે કે શંકાનો લાભ આરોપીને મળે છે. એ પણ

સ્પષ્ટ છે કે શંકા, ગમે તેટલી ગંભીર હોય, પુરાવાનું સ્થાન લઈ શકતી નથી. એ પણ એટલું જ સુસ્થાપિત છે કે 'હોઈ શકે છે' અને 'હોવું જ જોઈએ' વચ્ચે લાંબુ અંતર છે.

૩૧. એ પણ જાણીતું છે કે એવા કિસ્સામાં પણ જ્યાં અલિબી (ઘટનાસ્થળે ગેરહાજરી) નો બચાવ લેવામાં આવે છે, ત્યાં પુરાવાનો બોજ પ્રાસિક્યુશન પર જ રહે છે. નિર્દોષતાની પૂર્વધારણા એ માનવ અધિકાર છે. જ્યારે નિર્દોષ છૂટકારાનો ચુકાદો પસાર કરવામાં આવે છે ત્યારે આવી પૂર્વધારણા વધુ મજબૂત બને છે. આ કોર્ટે અનેક નિર્ણયોમાં ઉપલી કોર્ટ દ્વારા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદાને ઉલટાવવા માટેના કાનૂની સિદ્ધાંતો નક્કી કર્યા છે (જુઓ ધન્ના વિરુદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય, મહાવીર સિંહ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય અને શૈલેન્દ્ર પ્રતાપ વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય) જેનું હાઈકોર્ટ દ્વારા પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું.

xxx xxx xxx xxx xxx

૩૩. અમે, આ રીતે, પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટને ધ્યાનમાં રાખીને, એવા અભિપ્રાયના છીએ કે વિમલા બાઈના મૃત્યુનું કારણ ભલે રહસ્યમાં લપેટાયેલું હોય પરંતુ તેનો લાભ અપીલકર્તાઓને મળવો જ જોઈએ કારણ કે બે શક્ય દ્રષ્ટિકોણ હોવાની સ્થિતિમાં, આરોપીને સમર્થન આપતા દ્રષ્ટિકોણને માન્ય રાખવો જોઈએ." (ભારપૂર્વક દર્શાવેલ).""

૧૬.૫ નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલો સાથે કામ કરતી વખતે કયા પાસાઓને ધ્યાનમાં રાખવાના છે તે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા વી. સેજપ્પા વિરુદ્ધ રાજ્ય (પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર દ્વારા), લોકાયુક્ત, ચિત્રદુર્ગ, ૨૦૧૬ AIR (SC) ૨૦૪૫ માં રિપોર્ટ થયેલા કેસમાં પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યા છે. ઉક્ત નિર્ણયના પેરા ૨૧ અને ૨૨ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૨૧. જો પુરાવાનું મૂલ્યાંકન અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો કોઈ ગેરકાનૂનીતા અથવા વિપરીતતાથી પીડાતા ન હોય અને જે આધારો પર ટ્રાયલ કોર્ટે પોતાનું તારણ આધારિત રાખ્યું છે તે વ્યાજબી અને સ્વીકાર્ય હોય, તો જો અન્ય દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય તો પણ હાઈકોર્ટે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. માત્ર એટલા માટે કે અપીલ કોર્ટ પુરાવાના પુનઃમૂલ્યાંકન અને પુનઃસમીક્ષા પર જુદો દ્રષ્ટિકોણ લેવા તરફ ઢળેલી છે, નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ વ્યાજબી નથી જો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લેવાયેલો દ્રષ્ટિકોણ એક શક્ય દ્રષ્ટિકોણ હોય. સ્ટેટ થ્રુ ઈન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસ, એ.પી. વિરુદ્ધ કે. નરસિંહાચારી (૨૦૦૫) ૮ SCC ૩૬૪ માં, આ કોર્ટે એ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત પુનરાવર્તિત કર્યો હતો કે જો બે દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય, તો અપીલ કોર્ટે નીચલી કોર્ટના નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં અને માત્ર ત્યાં જ જ્યાં રેકોર્ડ પરની સામગ્રી આરોપીના વાંક/ગુનાના અનિવાર્ય તારણ તરફ દોરી જાય છે, નિર્દોષ છૂટકારાનો ચુકાદો અપીલ કોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપ માંગશે. ટી. સુબ્રમણ્યમ વિરુદ્ધ તમિલનાડુ રાજ્ય (૨૦૦૬) ૧ SCC ૪૦૧ માં પણ આ જ દ્રષ્ટિકોણ પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યો હતો.

૨૨. મુરલીધર ઉર્ફે ગિડ્ડા અને અન્ય વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય (૨૦૧૪) ૫ SCC ૭૩૦ માં, આ કોર્ટે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલના કિસ્સામાં અપીલ કોર્ટ દ્વારા પાલન કરવા જરૂરી સિદ્ધાંતો નોંધ્યા છે અને પેરાગ્રાફ (૧૨) માં નીચે મુજબ ઠેરવ્યું છે:-

"૧૨. નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલમાં અપીલ કોર્ટના અભિગમ અંગે આ કોર્ટ દ્વારા તુલસીરામ કાનુ AIR ૧૯૫૪ SC ૧, મદન મોહન સિંહ AIR ૧૯૫૪ SC ૬૩૭, અટલી AIR ૧૯૫૫ SC ૮૦૭, અહેર રાજા ખીમા AIR ૧૯૫૬ SC ૨૧૭, બલબીર સિંહ AIR ૧૯૫૭ SC ૨૧૬, એમ.જી. અગ્રવાલ AIR ૧૯૬૩ SC ૨૦૦, નૂર ખાન AIR ૧૯૬૪ SC ૨૮૬, ખેડૂ મહતો (૧૯૭૦) ૨ SCC ૪૫૦, શિવાજી સહાબરાવ બોબડે (૧૯૭૩) ૨ SCC ૭૯૩, લેખા યાદવ

(૧૯૭૩) ૨ SCC ૪૨૪, ખેમ કરણ (૧૯૭૪) ૪ SCC ૬૦૩, બિશન સિંહ (૧૯૭૪) ૩ SCC ૨૮૮, ઉમેદભાઈ જાદવભાઈ (૧૯૭૮) ૧ SCC ૨૨૮, કે. ગોપાલ રેડ્ડી (૧૯૭૯) ૧ SCC ૩૫૫, તોતા સિંહ (૧૯૮૭) ૨ SCC ૫૨૯, રામ કુમાર (૧૯૯૫) સપ્લિ ૧ SCC ૨૪૮, મદન લાલ (૧૯૯૭) ૭ SCC ૬૭૭, સંબંધસિવાન (૧૯૯૮) ૫ SCC ૪૧૨, ભગવાન સિંહ (૨૦૦૨) ૪ SCC ૮૫, હરિજના તિરુપાલ (૨૦૦૨) ૬ SCC ૪૭૦, સી. એન્ટની (૨૦૦૩) ૧ SCC ૧, કે. ગોપાલકૃષ્ણ (૨૦૦૫) ૯ SCC ૨૯૧, સંજય ઠાકરાન (૨૦૦૭) ૩ SCC ૭૫૫ અને ચંદ્રપ્પા (૨૦૦૭) ૪ SCC ૪૧૫ માં કામ લેવામાં આવ્યું છે. આ કેસો અંગે વ્યક્તિગત રીતે ચર્ચા કરવી જરૂરી નથી. એટલું કહેવું પૂરતું છે કે આ કોર્ટે નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલો સાથે કામ કરતી વખતે સતત એવું ઠેરવ્યું છે કે અપીલ કોર્ટે નીચેની બાબતો ધ્યાનમાં રાખવી જ જોઈએ:

(i) આરોપી વ્યક્તિની તરફેણમાં નિર્દોષતાની પૂર્વધારણા હોય છે અને આવી પૂર્વધારણા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા તેની તરફેણમાં પસાર કરવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમથી વધુ મજબૂત બને છે;

(ii) આરોપી વ્યક્તિ જ્યારે નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલના ગુણદોષ સાથે કામ પાર પાડે છે ત્યારે તે વાજબી શંકાના લાભ માટે હક્કદાર છે;

(iii) જો કે, નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલો પર વિચાર કરતી વખતે અપીલ કોર્ટની સત્તાઓ દોષસિદ્ધિ સામેની અપીલોમાં તેની સત્તાઓ જેટલી જ વ્યાપક છે, છતાં અપીલ કોર્ટ સામાન્ય રીતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યના તારણમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે અનિચ્છુક હોય છે. એવું એટલા માટે છે કારણ કે ટ્રાયલ કોર્ટ પાસે સાક્ષીઓની વર્તણૂક/ભાવભંગિ જોવાનો લાભ હતો. જો ટ્રાયલ કોર્ટ કેસના તથ્યોનો વ્યાજબી દ્રષ્ટિકોણ લે છે, તો અપીલ કોર્ટ દ્વારા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ વ્યાજબી નથી. સિવાય કે, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પહોંચેલા તારણો

સ્પષ્ટપણે ખોટા હોય અથવા કાયદાના ભૂલભરેલા દ્રષ્ટિકોણ પર આધારિત હોય અથવા જો આવા તારણોને કાયમ રહેવા દેવામાં આવે તો તેનાથી ઘોર અન્યાય થવાની સંભાવના હોય, આવા તારણોમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં અપીલ કોર્ટની અનિચ્છા સંપૂર્ણપણે વ્યાજબી છે; અને

(iv) માત્ર એટલા માટે કે અપીલ કોર્ટ પુરાવાના પુનઃમૂલ્યાંકન અને પુનઃસમીક્ષા પર જુદો દ્રષ્ટિકોણ લેવા તરફ ઢળેલી છે, નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ વ્યાજબી નથી જો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લેવાયેલો દ્રષ્ટિકોણ એક શક્ય દ્રષ્ટિકોણ હોય. પુરાવાના સરખા ભાગે સંતુલિત દ્રષ્ટિકોણના પરિણામે અપીલ કોર્ટ દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ થવો જોઈએ નહીં.""

૧૭. વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા સોંપવામાં આવેલા કારણો અને પહોંચેલા તારણોની ચકાસણી સાથે જોડીને રેકોર્ડ પરના પુરાવાના ઉપરોક્ત એકંદર પૃથ્થકરણ પરથી અને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રતિપાદિત કરવામાં આવેલા કાયદાના ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોની વિચારણામાં, અમે દ્રઢ અભિપ્રાય ધરાવીએ છીએ કે રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ સ્વીકારવી શક્ય નથી અને વર્તમાન અપીલમાં આક્ષેપિત હુકમમાં કોઈ વિપરીતતા કે ગેરકાનૂનીતા જણાતી નથી. તેથી, અમે એવા અભિપ્રાયના છીએ કે વિદ્વાન પ્રીસાઈડિંગ ઓફિસર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમને બહાલ રાખીને રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ રદ કરવાને પાત્ર છે.

૧૮. પ્રસ્તુત અપીલ રદ કરવામાં આવે છે. વિદ્વાન પ્રીસાઈડિંગ ઓફિસર, ૧૧મા ફાસ્ટ ટ્રેક જજ, નડિયાદ દ્વારા સેશન્સ કેસ નંબર ૨૯૦/૧૯૯૫ માં પસાર કરવામાં આવેલો ચુકાદો અને હુકમ, તારીખ ૨૫/૨/૨૦૦૬, આથી બહાલ રાખવામાં આવે છે. જામીન ખત રદ ગણાશે. રેકોર્ડ અને પ્રોસીડિંગ્સ તાત્કાલિક સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટને પરત મોકલી આપવા.

૧૯. ક્રિમિનલ અપીલમાં પસાર કરાયેલા હુકમને ધ્યાનમાં રાખીને, ક્રિમિનલ રિવિઝન

અરજી નંબર ૪૪૮/૨૦૦૬ તદનુસાર નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(એસ.આર.બ્રહ્મભટ્ટ, ન્યાયમૂર્તિ)

(એ. જે. શાસ્ત્રી, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.